

Dr. DRAGAN MAGAŠ, docent
Mr. DORA SMOLČIĆ JURDANA, asistent
Fakultet za turistički i hotelski menadžment,
Sveučilište u Rijeci, Hrvatska
Faculty of Tourism and Hospitality Management,
University of Rijeka, Croatia

UDK 338.48
Primljeno: 20.12.1999.
Prethodno priopćenje

METODOLOŠKI ASPEKTI UTVRĐIVANJA PRIHVATNOG POTENCIJALA TURISTIČKIH PODRUČJA

Razvoj turizma utječe na promjene okruženja u kojem se razvija. Pri planiranju razvoja potrebno je uvažavati koncepciju održivog razvoja turizma. Kako bi se koncepcija održivog razvoja turizma saživila u praksi potrebno je koristiti adekvatne metode. U radu se analiziraju karakteristični aspekti utvrđivanja prihvatnog potencijala turističkog područja i granica prihvatljivih promjena.

Ključne riječi: održivi razvoj turizma, okoliš, prihvatni potencijal, granica prihvatljivih promjena, primjena.

1. UVOD

Mnoga turistička područja suočena su danas s posljedicama utjecaja razvoja turizma na ukupno okruženje. U razvojne planove u turizmu potrebno je ugraditi načela održivog razvoja, jer je time moguće osigurati dugoročno uspješan razvoj turizma. Budući je prihvatni potencijal osnova na kojoj se zasniva koncepcija održivog razvoja turizma, u radu se analiziraju problemi i metodološki aspekti utvrđivanja prihvatnog potencijala.

2. ODRŽIVI RAZVOJ TURIZMA - KONCEPCIJSKE OSNOVE

Pojam održivog razvoja, ne samo u turizmu, nego i uopće u teoriji razvoja izazvao je brojne kontroverzne rasprave. Pristupi su različiti; od onih koji ga vide kao jedinu prihvatljivu koncepciju budućeg razvoja, do onih koji ga prihvaćaju kao teoretski zamišljenu koncepciju, filozofsku paradigmu, no osporavaju njegovu neprimjenjivost u praksi.

Koncepcija održivog razvoja obuhvaća: ekološku održivost (mora biti prihvaćena kako za lokalne proizvodne pothvate, tako i za dugoročnu proizvodnju na nivou države); ekonomsku održivost (kapital uložen u zaštitu okoliša mora iznaći i svoje ekonomsko opravdanje); društvenu održivost (proizvodni pothvati se ne smiju remetiti, potrebno je poticati mobilnost); tehnološku održivost (primjena tehnologije koja uzima iz prirode i prerađuje na način da otpada ne bude ili da bude neškodljiv).

Konceptija održivog razvoja turizma zasniva se na široj koncepciji održivog razvoja uopće. Potreba njene primjene iskazala se u dokumentu pod nazivom *Green Paper of Tourism* (Brussels: DGXXIII, European Commission, 1995) dokazujući da se budućnost europskog turizma nalazi u integraciji ekonomske aktivnosti i održivom razvoju s posebnom naglaskom na stanje okoliša, a s ciljem uspostavljanja pozitivnog odnosa između ekonomije i ekologije. Dokument kazuje da se to može postići shvaćajući da atraktivnost turističke destinacije, a time i ekonomska baza turizma, ovisi o uspješnom menadžmentu prirodnih i kulturnih resursa. (Bramwell, 1996)

Očigledno je da između turizma i okoliša postoji velika međuzavisnost. Budući razvoj turizma bitno ovisi od kvalitete okoliša kao svog najznačajnijeg resursa, međutim svjedoci smo da je masovni turizam svojim djelovanjem znatno narušio okoliš. To je uzrokovalo i očigledan pad kvalitete i atraktivnosti pojedinih turističkih destinacija. Stoga se koncepcija održivog razvoja turizma nametnula kao nužnost.

Ovom prigodom potrebno je naglasiti i razloge zbog kojih se osporava primjena održivog razvoja turizma a to su, između ostalog, ekonomski imperativ da se ostvari u što kraćem roku što veći profit, te se stoga zanemaruju pitanja zaštite okoliša, te opća ekonomska situacija u pojedinim zemljama koje nužno trebaju povećati vanjskotrgovačku razmjenu i povećati zaposlenost u zemlji, te se stoga također (često) ulazi u projekte koji zanemaruju okoliš i njegovu zaštitu.

Pojam održivog razvoja turizma odnosi se na one oblike turizma koji su u harmoničnom odnosu s fizičkim, socijalnim i kulturnim okruženjem.

Održivi razvoj "je razvoj koji zadovoljava sadašnje potrebe, a da se pri tome ne umanjuje mogućnost budućih generacija da zadovolje svoje potrebe" (Ioannides, 1995).

Održivi razvoj nije fiksno stanje harmonije, već proces promjene u kojem su eksploatacija resursa, usmjeravanje investicija, orijentacija tehnološkog razvoja i institucionalne promjene učinjene u skladu s budućim kao i sadašnjim potrebama. (WCED, 1987)

Nenad Starc tumači da je "čovjekov razvoj održiv ako se prirodni ekosustavi koriste kao resursi rasta proizvodnje i potrošnje, ali se sljedećim generacijama ostavljaju neumanjene kakvoće i iskoristivosti. Budemo li dakle na kraju naših života mogli ustvrditi da smo uvećali proizvodnju i potrošnju i obogaćivali njihovu strukturu i da su ekosustavi oko nas možda drugačiji, ali svakako jednako raznovrsni i iskoristivi, moći ćemo reći da smo se razvijali održivo." (Starc, 1994)

Travis i Ceballos-Lascurin definirali su održivi turizam "kao sve oblike turističkog razvoja, managementa i aktivnosti koje omogućavaju dugotrajnost kulturne aktivnosti, koju nazivamo turizmom, i koji će očuvati za dalju upotrebu sve nasljeđene resurse, bili oni prirodni, kulturni ili izgrađeni, a koji omogućuju dalji razvoj turizma" (Travis, 1994).

Sušтина održivog turizma je dovođenje u sklad ukupne lokalne situacije s regionalnim i nacionalnim interesima, objektivizacija privlačne snage resursa i planiranih turističkih atraktivnosti s pozicije tržišta i profila turističkog proizvoda te uvažavanje zadanih ograničenja u sferi okoliša te socio-kulturnog i ekonomsko-političkog aspekta. (Klarić, 1994)

Održivi turizma je turizam koji poštuje okoliš i koji poduzima aktivnosti koje neće imati za posljedicu njegova nestanak kao pojave (zbog narušenog okoliša). To je posebno važno u saturiranim turističkim područjima.

Koncept održivog razvoja ne dovodi u pitanje ekonomski razvoj. Upravo suprotno, on cijeni ekonomsku vitalnost, budući da je nužna za bolji životni standard i kvalitetniji život ljudi, a to je jedan od osnovnih ciljeva održivog razvoja. Ovim se konceptom želi osigurati dugoročno blagostanje svih subjekata, od pojedinca do države, no nužno je prijeći na racionalno korištenje resursa u turizmu. Da bi se održivi razvoj turizma mogao realizirati nužno je da u odlučivanju, planiranju i njegovu razvitku sudjeluju svi subjekti pojedine turistički atraktivne cjeline, turističke destinacije.

Budući da se, dakle, suvremeni turizam suočava se s problemom njegova djelovanja na ukupno okruženje, razvojne strategije u turizmu neminovno moraju uvažavati koncepciju i načela održivog razvoja - u tome su gotovo u potpunosti suglasni i teoretičari i praktičari turizma.

Koncepcija održivog razvoja turizma privukla je veću međunarodnu pažnju od ranih '80-tih, iako su i ranije turistički planovi sadržavali mjere za očuvanje turističkih resursa.

Primjena održivog razvoja posebno je važna za turizam, jer razvoj turizma uglavnom ovisi o atraktivnostima vezanim uz prirodno okruženje, povijesno nasljeđe i kulturna dobra. Ukoliko se ovi resursi unište ili degradiraju, navedena turistička područja neće moći privući turiste i razvoj turizma neće biti uspješan. U slučajevima nekontroliranog turističkog razvoja i neefikasnog turističkog menadžmenta turizam može uništiti "sebe samoga", uništavajući resurse i elemente turističke ponude na kojima se i zbog kojih inicijalno i počeo razvijati. Uzroke tome Krippendorf nalazi u nepoštivanju hijerarhije ciljeva uslijed čega se turizam razvija na način da "guta zemljište, prirodu i kulturna dobra, kao novi kolonizator i uništavatelj okoliša" (Krippendorf, 1986) Krippendorf je zagovornik koncepta razvoja turizma u ravnoteži poštujući hijerarhiju ciljeva: ciljevi prve razine - ukupnost interesa turista i stanovništva turističkih područja - moraju imati prednost pred ciljevima druge, dakle pred interesima pojedinih skupina zanimanja. Na toj razini treba pokušati međusobno uskladiti interese stanovnika turističkih područja i turista te razvoj planirati tako da ono što se postigne bude korisno za obje strane. (Krippendorf, 1986)

Može se ustvrditi da većina turista traži destinacije visoke razine kvalitete okoliša. Također je bitno da lokalno stanovništvo ne trpi posljedice narušena okoliša i da razvoj turizma ne uzrokuje bitne socio-kulturološke promjene. Važan je aspekt održivog razvoja da je on okrenut lokalnoj zajednici. Lokalna zajednica treba biti

uključena u proces planiranja i razvoja, te se trebaju razvijati oni tipovi turizma koji će donijeti koristi (prvenstveno) lokalnoj zajednici. Maksimiziranje koristi koje će lokalno stanovništvo imati od razvoja turizma rezultirat će i njihovom podrškom za njegov razvoj, kao i podršku očuvanju lokalnih resursa. (Inskeep, 1994)

Jedna od značajnih koristi od razvoja turizma je ta da, ukoliko je razvijan poštujući koncepciju održivog razvoja, turizam može pomoći i iznaći sredstva za očuvanje prirodnih i kulturnih resursa područja. Dakle, turizam može potaknuti navedene aktivnosti za koje lokalna zajednica možda u suprotnom ne bi iznašla sredstava.

Utjecaj će turizma na svaku destinaciju biti određen različitim čimbenicima: obujmom turističkih dolazaka, strukturom domicilnog gospodarstva, tipovima turističkih aktivnosti, socio-kulturnim različitostima domaćina i turista, osjetljivošću domaće okoline.

Razvoj turizma izaziva promjene stanja okoliša s jedne strane, te promjene stavova lokalnog stanovništva s druge strane. Problemom kako upravljati tim promjenama i kako spriječiti da se one ne razviju do neprihvatljive razine bavi se teorija prihvatnog potencijala (engl. carrying capacity) i granica prihvatljivih promjena (engl. limits of acceptable change).

3. PROBLEMATIKA I ASPEKTI UTVRĐIVANJA PRIHVATNOG POTENCIJALA TURISTIČKIH PODRUČJA

Prihvatni potencijal definiran je kao "maksimalni broj turističkih korisnika koji simultano posjećuju turističko mjesto bez neprihvatljivog poremećaja fizičke, ekonomske i socio-kulturne okoline, kao i bez neprihvatljivog smanjenja kvalitete zadovoljstva posjetilaca" (Klarić, 1994). Mathieson i Wall definiraju prihvatni potencijal kao maksimalni broj ljudi koji mogu koristiti jedno područje bez da neprihvatljivo narušavaju fizičko okruženje i bez neprihvatljivog pada kvalitete turističkog doživljaja za turiste. (Mathieson, Wall, 1982)

Prethodnim definicijama treba pridodati da uvažavanje prihvatnog potencijala turističkog područja omogućava i ostvarenje zadovoljavajuće kvalitete života lokalnog stanovništva.

Prihvatni potencijal pojedinog turističkog područja, odnosno destinacije bitno ovisi o slijedećim elementima: (Mathieson, Wall, 1982)

- karakteristikama turista;
- karakteristikama područja i lokalnog stanovništva.

Pri određivanju prihvatnog potencijala treba istražiti obilježja turista koji se razlikuju po svojim karakteristikama (dobi, spolu, ekonomskoj moći), motivu putovanja, očekivanjima, raspoloživom vremenu itd. Također treba istražiti obilježja destinacije (prirodna obilježja, struktura gospodarstva, razvojna faza u kojoj se nalazi) i lokalnog stanovništva.

Utvrđivanje prihvatnog potencijala u načelu se može odvijati u četiri osnovne faze: (PPA/CRA, 1997)

1. Faza prikupljanja dokumentacije i izrade karata;
2. Faza analize;
3. Opcije razvitka turizma;
4. Faza formulacije prihvatnog potencijala.

U prvoj fazi određuju se granice područja destinacije, iznose se opće značajke destinacije i njezina razvitka, naglašavaju se turističke privlačnosti i atrakcije, analizira se odnos turizama, gospodarstva i stanovništva, te se daje ocjena stanja dokumentacije i vrši eventualno dopunsko prikupljanje podataka. U fazi analize vrši se tipologija slučaja (destinacije), definiraju se odnosi destinacije sa širim okruženjem, iznose se propisana ograničenja, ocjenjuju se turistički resursi, turistička potražnja i turistički proizvod i daju alternativna rješenja. U trećoj fazi izrađuju se alternativni scenariji, vrši se njihova analiza, te izabire najpovoljniji scenarij. U fazi formulacije prihvatnog potencijala oblikuje se model turističkog razvitka, izračunava se prihvatni kapacitet i daju se upute za njegovu primjenu. (PPA/CRA, 1997)

Složenosti određivanja prihvatnog potencijala doprinosi nužnost uvažavanja svih njegovih aspekata: fizičkog, psihološkog, biološkog i sociološkog aspekta. Pri tome se prihvatni potencijal nakon analize svih njegovih aspekata definira sukladno najnižoj procijenjenoj vrijednosti (bez obzira o kojem je aspektu riječ). Iako prihvatni potencijal treba u konačnici broičano izraziti, javili su se i određeni problemi koji prate njegovu implementaciju.

Nakon kvantifikacije prihvatnog potencijala često njegov utvrđeni "broičani" iskaz postaje sam sebi svrhom. Zanimljivo je činjenica da je i prihvatni potencijal promjenjiva veličina koja se više ili manje mijenja s obzirom na razvojni ciklus. Prije njegova određivanja moraju prije svega biti jasno definirani ciljevi razvoja turizma. Dakle, prihvatni potencijal nije nepromjenjiva apsolutna vrijednost, već njegova vrijednost varira u zavisnosti od postavljenih menadžerskih ciljeva na određenom području i razvojnog ciklusa destinacije za koju se utvrđuje. Slijedeći problem koji se javlja pri korištenju prihvatnog potencijala u turističkom planiranju i menadžmentu je teza da svaka destinacija ima strogo određeni maksimalni kapacitet. Ova tvrdnja može se osporiti. Ukoliko je određeno (turističko) područje namijenjeno specifičnom obliku turizma moguće je korištenje područja na niskoj razini, a da se ne uoče negativni utjecaji. Isto područje namijenjeno nekom drugom obliku turizma koji podrazumijeva koncentraciju smještajnih kapaciteta i ostalih turističkih sadržaja može podnijeti znatno veće opterećenje prije no što se pojave negativni utjecaji. Dakle, adekvatan menadžment turističke destinacije sukladno postavljenim ciljevima razvoja može znatno povećati prihvatni potencijal određenog područja. Pogrešno je i gledanje da koncentracija velikog broja turista automatski znači umanjenje kvalitete doživljaja turista. Odnos između intenziteta upotrebe i zadovoljstva korisnika (turista) može značajno varirati za različite atrakcije i/ili dijelove turističke ponude. Primjerice, kod prirodnih atraktivnosti (Kornati) zadovoljstvo turista u velikoj mjeri opada s porastom broja simultanih korisnika tog jedinstvenog prirodnog područja. Zadovoljstvo

posjetilaca zabavnog parka raste do određenog broja posjetilaca, no nakon određenog broja posjetilaca zbog nastale gužve počinje opadati.

Prihvatni potencijal u turizmu moguće je izraziti slijedećom formulom: (Glasson et al., 1995)

$$TCC = f(\text{Ecol, Phys, Econ}) (\text{TC, RA, Pol})$$

Prihvatni potencijal u turizmu (TCC) funkcija je:

- ekološkog sustava (Ecol);
- fizičke infrastrukture i razvijenosti objekata za turizam (Phys);
- ekonomskih karakteristika (Econ);
- karakteristika turista (TC);
- prihvatljivosti razvoja turizma za lokalno stanovništvo (RA);
- politike donošenja menadžerskih odluka (Pol).

Sezonalnost umnogome utječe na određivanje prihvatnog potencijala, taj je problem prisutan i u hrvatskom turizmu. Najveći broj turista posjećuje određenu turističku destinaciju tijekom glavne sezone, dok ostalih mjeseci turista ima malo. Stoga se ne smije koristiti podatak o prosječnom broju turista dnevno (izračunato na bazi podataka za cijelu godinu) jer je taj podatak nerelevantan za određivanje prihvatnog potencijala i može nas dovesti u zabludu. Prihvatni potencijal potrebno je definirati za vrijeme sezone kada se uobičajeno bilježi daleko najveći broj turista. Sezonalnost turizma u određenoj destinaciji nameće potrebu izgradnje turističke infrastrukture i suprastrukture za potrebe iskazane tijekom glavne sezone, iako su kapaciteti nedovoljno korišteni tijekom preostalog dijela godine.

Analitičari turizma nastojali su definirati okvirne prihvatne potencijale, standarde, za pojedina prirodna područja, a koje je naravno potrebno korigirati i prilagoditi specifičnostima u konkretnom slučaju. Do danas se najčešće proučavao prihvatni potencijal plaža, budući da je morska obala ekološki vrlo osjetljiva, a bilježe se mnogi primjeri njene prevelike korištenosti (preopterećenosti) tijekom glavne sezone. Pri tome se uzima u obzir karakteristike plaže, topografija, čistoća mora, kvaliteta ponude i drugo. Procijenjeni kapacitet plaže varira od 1,7 m² po osobi u Nizozemskoj, 3 m² u Španjolskoj, pa do 30 m² u tropskim područjima. Kao standard za kvalitetno ljetovalište uzima se 10 m² šireg područja plaže po osobi koja je koristi, te 1 m linije plaže. Na istom mjestu plaže prosječno se dnevno izmjeni 1,5 - 3 osobe, najmanje se 25% njih kupa, dok preostali provode vrijeme ležeći na plaži. Koristeći ove podatke može se izračunati mogući kapacitet plaže. (Inskeep, 1991)

Standarde za niže navedena turistička područja ustanovila je Svjetska turistička organizacija (WTO) (Inskeep, 1991); izraženi su u broju posjetitelja na dan po hektaru:

• park šuma	do 15
• park u predgrađu	15-70
• popularno izletničko područje	300-600
• manje popularno izletničko područje	60-200
• sport/igre u ekipi	100-200

• golf	10-15
• aktivnosti na vodi:	
ribarenje/jedrenje	5-30
glisiranje	5-10
skijanje na vodi	5-15
• staze u prirodi u broju osoba na dan po kilometru:	
pješačenje	40
jahanje konja	25-80
• skijališta	100 skijaša po hektaru uređenog skijališta (staze)

Standardi vezani uz izradu prihvatnog potencijala mogu biti raznorodni i mnogobrojni. Oni se često međusobno znatno razlikuju.

Standardi primijenjeni u slučaju Brijuna: (PPA/CRA, 1997)

- duljina morske obale uz plaži - 2 m po osobi
- duljina morske obale uz nudističku plažu - 5 m po osobi
- duljina staze za jahanje - 100 m po jahaču
- duljina ceste za vožnju kočijom - 200 m po kočiji
- duljina staze za vožnju bicikla - 50 m po biciklistu
- duljina staze za jogging - 20 m po osobi
- duljina obalne šetnice - 10 m po osobi
- površina mora za veslanje - 1 ha po čamcu
- površina mora za jedrenje - 0,5 ha po čamcu (daska za jedrenje ili manja jedrilica).

Za razliku od metode utvrđivanja prihvatnog potencijala, teorija utvrđivanja "granica" prihvatljivih promjena koncentrira se na analizu utjecaja koje pojedina aktivnost ima na destinaciju. Promjene su neminovne neovisno o tome koja će se gospodarska djelatnost razvijati, stoga i turizam utječe na generiranje promjena u okviru destinacije gdje se razvija. Suština je ovog pristupa utvrditi razinu promjena koje je moguće tolerirati, te u svezi toga sustavno analizirati razvoj turizma i uočiti pojave koje premašuju toleriranu razinu promjena, te poduzeti korektivne akcije, a sve u cilju održavanja kvalitete destinacije.

Ova metoda primijenjena je prvi puta u "US Forest Service". (Glasson et al., 1995)

Predložen je proces od devet koraka koji bi omogućio primjenu metode granica prihvatljivih promjena. (Stankley et al., 1985; Gartner, 1996) Pri tome treba naglasiti da je navedeni postupak bio primjenjivan na turističkom području koje je prvenstveno namijenjeno rekreaciji i sportu, no uz manje promjene moguća je njegova primjena u turističkom menadžmentu uopće.

Utvrđivanje problema prisutnih u promatranom području

Ovaj korak daje priliku lokalnom stanovništvu i turistima da iznesu mišljenje o turističkim aktivnostima i poželjnoj razini razvoja područja. Sagledava se državna politika čije mjere također utječu na razvoj područja. Informacije se prikupljaju putem anketa i javnih tribina u kojima bi trebale sudjelovati sve zainteresirane strane za razvoj turizma. U ovoj fazi potrebno je prikupiti podatke o stanju ekosustava, kvaliteti vode i zraka, sačiniti pregled kulturnih, povijesnih i ostalih atraktivnosti koje je moguće turistički valorizirati, te prikupiti ostale podatke potrebne da bi se moglo pristupiti slijedećem koraku.

Definiranje i opis mogućih turističkih aktivnosti

Turistima je na svakom području moguće ponuditi više različitih aktivnosti. Pažnja mora biti u ovoj fazi usmjerena na određenje onih aktivnosti koje su adekvatne i prihvatljive za promatrani ekosustavi i pojedinu zonu turističke destinacije. Pri tome će se utvrditi koje turističke aktivnosti ne treba dozvoliti, jer bi uzrokovale veliku i neprihvatljivu promjenu. Imajući u vidu da se turisti žele baviti različitim aktivnostima potrebno je, dakle, odrediti koje će se aktivnosti uvrstiti u turističku ponudu i u kojim zonama.

Odabir indikatora promjena

Ovo je zasigurno najdelikatnija faza u procesu utvrđivanja granica prihvatljivih promjena. Poželjno je da se indikatori odabrani za identifikaciju promjena mogu kvantificirati, trebaju biti pouzdani i mora ih biti moguće pratiti. Vrlo često indikatori će imati kvalitativna obilježja. Pravilan odabir indikatora uvjet je uspješnosti primjene ove metode.

Pregled postojećih uvjeta

Indikatorima odabranim u prethodnom koraku treba iskazati postojeće uvjete, što će služiti kao bazni podatak pri bilježenju promjena u budućnosti.

Specificiranje standarda u svezi korištenja resursa i poželjnog stanja društvenog okruženja

Standardi utvrđuju limite promjena koje je moguće tolerirati. Za svaku turističku destinaciju, pa i zonu određene turističke destinacije mogu biti definirani različito. Isključivo u područjima gdje su limiti već premašeni (dakle već su se javile nepoželjne promjene) standardi postaju zapravo ciljevi koje menadžment mora ostvariti.

Utvrđivanje alternativa

Svakim je područjem moguće upravljati na različite načine da bi se osigurala kvaliteta turističkog proizvoda i zadovoljstvo turista, te koristi za lokalnu zajednicu. U ovoj fazi utvrđuju se alternative za zadovoljenje zahtjeva i potreba turista, lokalnog stanovništva, poslovnih subjekata i ostalih zainteresiranih subjekata.

Pregled potrebnih aktivnosti u okviru svake alternative

Iznose se aktivnosti potrebne pri realizaciji svake alternative, te se nastoje što preciznije specificirati i prateći troškovi. Za područja gdje su limiti već premašeni iznose se troškovi koje će izazvati korektivne aktivnosti, a koje je potrebno poduzeti u promatranom području da bi se ukupno stanje dovelo u okvire zadanih limita.

Procjena alternativa i odabir najpogodnije

Nakon procjena svake alternative odabire se najpogodnija o kojoj svoje stavove moraju iznijeti svi subjekti koji su sudjelovali u prvom koraku.

Primjena odabrane alternative i nadziranje primjene

Kada se pristupi primjeni odabrane alternative potrebno je osigurati stalno nadziranje njene primjene koristeći indikatore promjena koje treba uspoređivati sa standardima utvrđenim u petom koraku.

Utvrđivanje granice prihvatljivih promjena zahtijeva koordinaciju svih subjekata zainteresiranih za razvoj turizma na promatranom području.

Usporednom analizom ciljeva i učinaka ovih dvaju metoda (prihvatni potencijal i granice prihvatljivih promjena) može se zaključiti da je pri planiranju razvoja turističkih područja potrebno uvažiti zaključke dobivene obim metodama, te da metode ne isključuju jedna drugu, već se naprotiv nadopunjavaju. Otvorena pitanja i probleme koji se javljaju pri jednoj metodi potrebno je riješiti mogućnostima koje pruža druga metoda.

4. ZAKLJUČAK

Budući razvoj turizma nameće potrebu uvažavanja načela održivog razvoja. Da bi održivi razvoj turizma mogao biti primijenjen u praksi potrebno je koristiti se odgovarajućim metodama. Prihvatni potencijal ima za cilj kvantificiranje mogućnosti korištenja određenog područja u turističke svrhe. Metoda utvrđivanja granica prihvatljivih promjena pomiče fokus istraživanja od toga koji obim korištenja je prihvatljiv, prema analizi kolike su promjene prirodnog i društvenog okruženja izazvane tim korištenjem prihvatljive.

Navedena metodologija utoliko je značajnija, ako imamo u vidu nastale probleme vezane uz značajniju valorizaciju potencijalnih skijališnih područja Gorskog Kotara (Gerovo). Naime, sukob nastaje odlukom Vlade da se područje Nacionalnog parka "Risnjak" poveća za cca 50% površine i zahtjevom Državne uprave za zaštitu šuma da se na tim područjima ne dozvoli izgradnja četiriju žičara, usprkos velikom opiranju lokalnog stanovništva. Iako treba uvažiti činjenicu da primjena navedenih metoda u praksi još uvijek ostavlja niz otvorenih pitanja, njihova upotreba je jedini ispravn pristup.

LITERATURA

1. Bramwell, B. et al. (1996) Sustainable Tourism Management: Principles and Practice, Tilburg University Press, Tilburg
2. Gartner, W.C. (1996) Tourism development: principles, processes and policies, Van Nostrand Reinhold, London
3. Glasson, J., Godfrey, K., Goodey, B. (1995) Towards Visitor Impact Management: Visitor impact, Carrying capacity and Management Responses in Europe's Historic Towns and Cities, Avenbury, Aldeshot
4. Hunter, C., Green, H. (1995) Tourism and the Environment: A sustainable relationship, Routledge, London
5. Inskip, E. (1991) Tourism Planning – An Integrated and Sustainable Development Approach, Van Nostrand Reinhold, New York
6. Inskip, E. (1994) National and Regional Tourism Planning: methodologies and case studies, Routledge, London
7. Ioannides, D. (1995) A flawed implementation of sustainable tourism - the experience of Akramas - Cyprus, Tourism Management, Vol. 16, No. 8
8. Klarić, Z. (1994) Određivanje prihvatnog potencijala na Sredozemlju i njegov utjecaj na poimanje održivog razvitka turizma, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj, Institut za turizam, Zagreb
9. Krippendorf, J. (1986) Putujuće čovječanstvo, SNL, Zagreb
10. Mathieson, A., Wall, G. (1982) Tourism: economic, physical and social impacts, Longman, Harlow
11. Program prioritetnih akcija/Centar regionalnih aktivnosti (1997) Smjernice za procjenu prihvatnog kapaciteta sredozemnih obalnih područja za turizam, Split
12. Stankey, G., Cole, D., Lucas, R., Peterson, M., Frissell, S., (1985) Limits of Acceptable Change (LAC) System for Wilderness Planning, General Technical Report INT-176, USDA Forest Service, Intermountain Forest and Range Experiment Station, Utah
13. Starc, N. (1994) Razvoj, održivost i ocjena ulagačkih pothvata, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj, Institut za turizam Zagreb, Zagreb
14. Travis, A.S. (1994) Sustainable Tourism Concepts & Innovations in Coastal Areas and Coastal City Tourism, Zbornik radova međunarodnog znanstvenog skupa Prema održivom razvitku turizma u Hrvatskoj, Institut za turizam Zagreb, Zagreb
15. Tribe, J. (1995) The Economics of Leisure and Tourism, Butterworth-Heinemann, Oxford
16. World Commission on Environment and Development (1987) Our Common Future, Oxford University Press, Oxford

Summary

THE METHODOLOGICAL ASPECTS FOR DETERMINATION OF TOURIST AREA CARRYING CAPACITY

The tourism development impacts on the environment. In the development planning process it's necessary to take into consideration the concept of sustainable tourism development.

To implement the concept of sustainable tourism development in practice, the adequate methods have to be used. The characteristic aspects of carrying capacity of tourist area and limits of acceptable change are analysed in this paper.

Key words: sustainable tourism development, environment, carrying capacity, limits of acceptable change, implementation.